

D.

Universiteter og Høiskoler i Almindelighed.

1. Italien.

Bologna.

Universitetet i Bologna er ved et Decret af Keiser Napoleon under 25 Juni 1805 ganske bleven sat paa samme Fod som Universitetet i Pavia, og har faaet en Capital af 200,000 Lirer til at istandsætte det chemiske Laboratorium, den botaniske Have og Høresalen.

(Af Neue Leipz. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 38).

Padua.

Ved et keiserl. kongl. Decret er for kort Tid siden det herværende Universitets Vedblivelse bleven fastsat. Men foruden dette, skulle endnu to andre Universiteter oprettes for Kongeriget Italien c).

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. Intell. Bl. 1806. No. 126)

2. Østerrig.

Wien.

I April 1806 udkom i Wien følgende Bog: Politische Verfassung der deutschen Schulen in der kón. auch k. k. deutschen Erbstaaten. Wien 1806. 192 og 142 S. 8. med Tabeller, trykt under offentlig Autoritet.

Oprindelsen til denne Bog er følgende: Efterat de Planer, som den forhen under Grev Rottenhams Forsæde organiserede Studierevisions Hofcommission havde udfæstet vare lagte til Side, opstod en ny Skole-Hofcommission, og det under Forsædet af Grev Hohenwarth, Erkebiskop i Wien, hvis

c) Om den nye Organisation af det samtlige Skolenæsen i Kongeriget Italien skal i næste Hæfte omstændeligere Efterretning blive meddeelt.

Medlemmer næsten alle vare Geistlige, og hvori især Hr. Anton Kautschik, Erkebiskoppens General-Vicarius, arbejdede med megen Virksomhed. Den første Plan til det tydske Skolevæsen, som denne Commission udarbejdede, blev ved et Hofdecret af 10 Febr. 1804 meddeelt alle Lands-Collegier, og deres Bemærkninger over samme indhentedes. Et Udtog af denne i Linz trykte Plan staaer i Allg. Lit. Zeit. Intell. B. 1805. Lands-Collegiernes Bemærkninger kom igjen til den erkebiskoppelige Hofcommission, og dennes sidste Elaborat fik, paa den geistlige Stadsraads Kønigs' & Andragende, Regjeringens Sanction i Aug. 1805. Den franske Invasion forsinkede Elaboratets Trykning til April 1806; med den første Mai skulde det sættes i Fuldbtrydelse. Anmelderen vil, uden at tillade sig at fælde nogen Dom, angive Hovedideerne i dette Udkast med saa Ord: 1) Læsning, Skrivning og Regning ere, Religionslæren undtagen, de eneste egentlige Skolegjenstande, som Børnene i Trivialskolerne skulle sysselsættes med, hvortil endnu kun maa komme en praktisk Anvisning til at gjøre nogle Opsatser, (S. 15). 2) I Landstæderne og Flekkerne er Gjenstandenes Antal i Trivialskolerne aldeles det samme, som det i Landsbyerne forkræves. (S. 15). 3) I Hovedskolerne (i de store Stæder), som bestaae af 3 Klasser, kommer til ovennævnte Gjenstande endnu den bibelske Historie,

Evangelierne's Forklaring, Skøn- og Retskrivning, den tydske Grammatik og Anvisning til flere Opsatser. (S. 16). I dem, som bestaae af 4 Klasser, kommer endnu til: Bygningskonsten, Tegning, Geometrie, Mechanik, Geographie, Naturhistorie, Naturlære og Declamation. 4) Skolens Local-Inspector er Stedets Præst. 5) Districts-Inspectoren, som Biskoppen udnævner, Keiseren confirmerer, er en Dechant eller Vicedechant. 6) Herfra gaae Forretningerne videre til det biskoppelige Consistorium, ved hvilket af Hs. Majestæt udnævnes en Overopsynsmand og Referent for de tydske Skoler i Stiftet (Domischolaster). Consistoriet kan intet beslutte eller foranstalte uden deres Vidende og Samtykke (S. 8.); men ethvert Tilfælde, hvor Meningen er deelt, maae forelægges Landscollegiet til Afgjørelse. 7) De aarlige Skole-tabeller og øvrige Skole-Indretninger skal det biskoppelige Consistorium indsende til Statscollegierne, og derfra forvente Afgjørelse (S. 7). 8) Det biskoppelige Consistorium har i de tydske Skolevæsen'sager lige Rang med Kredsamtet. Kredsamtet's Virksomhed er egentligen indskrænket til at drage Omfarg for Skolelærernes rigtige Lønning, for Skolebygningerne og de foresaldende Reparationer (S. 7); dog bliver (S. 95) Kredsamtet tilstaaet et Slags Control med de øvrige til Skole-Inspectioner henhørende Gjenstande.

Paa de evangelisk-lutheriske og reformerte Skoler bliver (S. 185) anvendt Keiser Josephs Grundfæstning, at de ligge under de almindelige Skolelove og det almindelige Skolebestyrelses-system. Desaarst er Opsigten med dem betroet de catholske Dechante og de catholske Consistorier. Her er det nødvendigt at anføre de i denne Bog indeholdte Foranstaltninger med deres egne Ord, fordi de torde være mærkværdige for det protestantiske Tyskland. 1). (S. 185). De catholske Skolelæreres umiddelbare Forsatte og Opsynsmand er Pastoren eller Præsten i samme Sogn. 2) Naar denne har noget at klage over en Skolelærer, som angaaer Kundskaben om Læregjensstandene og Læremethoden, hans Flid eller sædelige Vandel, skal han først henvende sig til Skoledistricts-Opsynsmanden, som enten handler efter sit Embeds Medfør, eller gjøre Indberetning til det catholske Consistorium. 3) De catholske Dechant-Skoledistricts Opsynsmand skulle ogsaa undersøge de i deres District værende protestantiske Skoler, dog paa ingen Maade blande sig i Religionsundervisningen, men kun sætte sig saa meget ind i Kundskaben om denne, som behøves, for at være overbevist om, at intet forekommer, som er stridende mod Tolerantelovene. 4) Dog skal Dechanten ikke alene foretage de catholske Skolers Visitationer, men saavel ved denne aarlige

Skolevisitation, som ved enhver, paa nogen anden Tid nødvendig, Undersøgelse i en saadan Skole, skal den Kredscommisſair, som er bestemt til at besørge de Kredsamtene anviste Skoleanliggender, være tilstæde og virke med ham efter Omstændighedernes Hestaffenhed. 5) Derimod skal Dechanten, som Skoledistricts-Opsynsmand, ikke indlevere sine Visitationsberetninger til Kredsamtet, men, ligesom ved de catholske Skoler, til Consistoriet, for at baade dette og den Overopsynsmand, som ved samme fører Skolereferatet, ogsaa kan have Kundskab om de acatholske Skoler, og en fuldstændig Oversigt over det hele Skolevæsen i Dioecesen. (Alt efter Hofdecretet af 14 Aug. 1805.) 6) Ved Visitationerne maa den evangeliske Præst catechisere for den catholske Dechant (S. 84 og 142 i Instruct.), for at denne kan være overbevist om, at intet, som strider mod Tolerantslovene, forekommer i Præstens Religionsundervisning, og at denne Undervisningens vigtigste Deel, bliver besørget med Glid. 7) Pastoren skal i alle Sager, som vedkomme Skolen, vise Dechanten den tilbørlige Lydighed (S. 142). 8) Den evangeliske Skolelærer kan for den catholske Dechant anklage sin Pastor for hans Opførsel, fra hvilken Recurs til Landscollegiet tilstædes — undtagen i Sager, som angaae Religionslæren, da Klagerne forebrin-

ges Superintendenterne og Consistorierne af den vedkommende Confession (S. 131).

Efter hvad Indsenderen af dette har erfaret af Medlemmerne af den evangeliske Meenighed i Wien, have begge Confessioners protestantiske Consistorier allerede i afvigte Aar gjort Forestillinger mod Skole-Edictet, men som hidindtil have været uden Følge.

Ogsaa for Gymnasierne er en ny Disciplinar-Forsatning bleven bekjendtgjort, som er indrykket i Novemberheftet af Annual. f. Vest. Litt. 1805. Hvo som vil studere paa et Gymnasium, maa besidde særdeles gode Sjælsanlæg (for at ikke middelmaadige Hoveder, især af de ringere Stænder, skulle opofre sig til Videnskaberne) og allerede have tilbagelagt 10 Aar. Hvo som ikke i Religionslæren erholder den første Klasse, maa ei blive forflyttet i nogen højere Gymnasialklasse. Hidtil har en hensigtsmæssig Religionsundervisning manglet paa Gymnasierne. Gymnasisterne og selv de, der lægge sig efter Philosophien, maa sex Gange om Aaret gaae til Skrifte og Communion. Hver Søndag bliver for Ungdommen holdt en særdeles Exhortation ic.

(Af Hall. Allg. Litt. Zeit. 1806. Intell. Bl. No. 79).

K r a k a u.

Da Østerrig ved den sidste Deling af Polen kom i Besiddelse af det Stykke Land, som det derpaa gav Navn af Westgalizien, besluttede Regjeringen at give det i Hovedstaden Krakau værende gamle og veldoterede Universitet en ny Organisation, og dermed at foreene det Universitet, som hidtil eksisterede i Lemberg, Hovedstaden i Østgalizien.

Den 7 Nov. 1805 blev det Krakauer Universitets Reorganisation og tillige Foreening med det Lemberger høitidelig feiret. Indretnings-Commissæren, Vice-Fredshauptmand K. v. Friedenthal, udviklede i en latinssk Tale Regjeringens Hensigter med den nye Organisation, og i en anden besvarede Professor i Philosophien, M. W. Voigt, de Spørgsmaal: hvad Nytte har Universitetet siden dets Oprettelse stiftet? og hvad lover det efter den nye Organisation at stifte?

Besvarelsen af det første Spørgsmaal indeholdt en næsten ganske paa Archibdocumenter grundet Historie af Universitetet. Denne afdeelte Forf. i 6 Hovedepøcher:

1. Den philologisk-theologiske fra Universitetets Oprettelse ved Casimir den Store 1364

indtil 1472. Først 1397 udvirkedes pavelig Tilladelse, at ogsaa Theologie der maatte foredrages. Lærerne vare næsten alle Geistlige. Alt aandede blot Theologie og Hierarchie, og en af de theologiske Professore, Kant, blev endog canoniseret, og af denne Helgen har en utallig Mængde Personer i det forrige Polen Døbenavnet Kant. I dette Tidrum skrev Joh. Dlugos sin berømte polske Historie.

2. Den astrologisk-theologiske 1472 — 1550. Bøvelvirkningen mellem de himmelske Vædder (Gud, Helgene, Engle og Skytsengle) søgte den Tids Cultur at forklare paa en naturlig Maade ved Stjernernes og især Planeternes og Maanens Indflydelse. Den astrologiske Lærestol blev meget rigelig doteret; alle offentlige og private Anliggender bestemtes efter Stjernerne; Lægerne curerte efter Stjernerne's Lob. Astrologien fremmede Astronomien og de mathematiske Studier, og den Krakauer Calendar fik en Celebritet, som har vedligeholdt sig til de nyeste Tider. I øvrigt kappedes alt om at hædre og understøtte Universitetet, dets Personale og Studier. Sigismund I. ophøjede 1535 Doctorer og Professore med deres Efterkommere i Adelsstanden, og skænkede decem bancos salis til Studenternes Underholdning. Mod

Riættetarie var man meget aarvaagen, og Rector paalaae det i denne Henseende at føre et strænge Opsyn, ikke alene i Henseende til Bøger, men ogsaa til Forelæsningerne i Høresalene selv. Med hvor megen Nidkierhed denne Pligt undertiden opfyldtes, viser J. N. Schade's Exempel, der i Aaret 1545, som Rector, pryglede Professorens i det hebraiske Sprog, Stancarus, ned af Cathedret, da han yttrede Tvivl angaaende Helgenes Paakaldelse, og forjog ham ganske fra Universitetet.

3. Den juridisk-theologiske 1550 — 1652. Den i Begyndelsen af denne Epoche imellem Canonisterne og Civilisterne opkomne Stridighed og Revolution havde til Følge, at Historiens Studium blev almindeligere, og at andre dermed beslægtede Videnskaber mere begunstigedes. Ligeledes blev den juridiske Praxis et Bidrag til Veltalenhedens Fremme, og man begyndte at tænke paa bedre Forberedelsesanstalter, hvori Maltheserridenen Nowodworski, der selv hverken kunde læse eller skrive, foregik med Exempel ved at stifte en Trivialskole 1617. Fra disse tre Epocher besidder Universitetet for de fleste Faculteter metrics diligentiarum et negligentiarum, hvori Professorerne og Decani ere indførte med Bemærkninger, og de Studerende med Antegning af Universit. og Skole = Annaler, 1806. 3 B. 3

deres Fremgang, tilligemed en fuldstændig Fortegnelse paa Rectorerne og alle de Graduerede med tilføiet Promotionstaxt.

4. Den theologisk-juridisk-polemiske 1652 — 1764. De ulykkelige politiske og religiøse Stridigheder, som i denne Epoche sønderrev Polen, havde ogsaa en mærkelig og skadelig Indflydelse paa Universitetet, som nu sank under Statens Rystelser. Medens en Deel af Theologerne overlod sig til scholastiske Grublerier, især siden Radnyminski havde oprettet et Cursus sacramentalis, og tvende Lærestole vare oprettede for den speculative Theologie, var en anden ivrig sysselsat med at bekæmpe Dissidenterne. Juristerne fandt endnu en videre Kampplads aabnet, i det de Adelige besejdede Kongen og hinanden indbyrdes.

5. Den scholastisk-theologiske 1764 — 1791. Hang til religiøse Grublerier og Subtiliteter tiltog i samme Grad blandt Theologerne og Philosopherne, som Udsigterne for deres Fædreland bleve sørgeligere. Hertil kom, at Adelen blev ganske fransk i Sprog, Sæder og Litteratur, og det gamle Universitet ikke mere agtedes. Imidlertid gjorde Stanislaus Augustus sig meget fortient ved sin Opmærksomhed for denne Høiskole.

6. Den fysisk-moraliske 1791 til Rigets Opløsning. Educations-Commissionen forvandlede ifølge Nationalconstitutionen af 1791

Universitetet til en physisk-moralisk Skole; under den sidste Benævnelse indbefattedes Theologie, Jurisprudens, Historie, Kritik og Litteratur. Men denne Indretning forsvandt med Staten selv.

Ved den nye Organisation (Hofcancell. Decret af 8 Aug. 1805) har Universitetet faaet fire Faculteter: et philosophisk, hvori alle Forberedelsesvidenskaber læres; et medicinsk, et juridisk og et theologisk. Alle Videnskaber i ethvert Facultet foredrages aldeles uden Betaling. Kun Juristerne er det tilladt at tage et moderat Honorarium for Privatcollegia over enkelte Læregienstande. Ethvert Facultet har sin Director, som corresponderer umiddelbar med Landsgubernium i Lemberg. Directorerne høre til det academiske Senat, og have Plads efter Rector Magnificus.

(Uddraget af Hall. Allg. Litt. Zeit. Aug. 1806. Int. Bl. No. 110 — 112).

3. Tyskland.

I. Efterretninger om de forskjellige Universiteters Skæbne under de sidste frigerske Optrin i det nordlige og østlige Tyskland.

Den 14 Octbr. 1806 vil evig blive mærkværdig i Jena's Aarbøger, og Universitetet der vil behøve lang Tid, inden det nogenledes igjen forvinder det denne Dag lidte Tab. En Vildfarelse gjorde Ulykken endnu større. Man troede nemlig, at Universitetet blot bestod i Collegiet. Dette, hvori Bibliotheket, Convictoriet og nogle Høresale findes, blev aldeles skaanet og intet rørt deri; men uden for samme kunde mange Excesser ikke forebygges. Blandt de Professorer, som leed meest, var Geh. Hofraad Stark, hvis Huus, som laae saa nær ved Torvet, især var udsat. Man læser i offentlige Blade endnu bestandig Reclamationer, underskrevne af ham, hvorved han fordrer sine talrige Documenter tilbage. Saaledes mistede den for kort Tid siden fra Göttingen til Jena forflyttede Professor Gode, Forfatter til de interessante Reiser igjennem Engelland og flere juridiske Værker, da han just under hiin Storm var fraværende, alle sine Manuskripter og Reisebemærkninger ved Indbrud af Marodører. En stor Deel af Studenterne havde forladt Byen

og neppe 100 vare tilbage. Først den 25 Octbr. saa man sig istand til at forkynde, at den offentlige Roe og Sikkerhed var vendt tilbage, og at fastsætte Forelæsnningernes Begyndelse til den 3 Novbr., beroliget ved den Audients, som Universitetets Deputerede havde haft hos Hs. Keiserlige Majestæt, og ved Plads-Commandantens, Eskadronschef Bouchards, Foranstaltninger a).

(Af neue Leipz. Litt. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 50. og Allg. Zeit. Decbr. 1806. No. 363.).

-
- a) Ligesaa mærkværdig som 14 October 1806, er i det Jenaiske Universitets Historie den 5 Februari 1637. Man har om denne Dags og Tids Begivenheder nogle interessante Efterretninger i et latinsk Brev fra Dr. Joh. Gerhard, til Dr. Matthias Hoe i Dresden, der nu først er blevet trykt i neue Leipz. Litt. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 61. "Hvilken betrængt Tilstand, skriver Gerhard, vi i nogle Uger, men især forgangen 5 Febr. have været bestædte i, kan intet Menneſke forestille sig, intet Sprog udtrykke. De Svenske havde under deres Generaler Staalhandſke og Lesla med nogle 1000 Mand besat Broen og den modsatte Gaalbred omkring denne lille Bye. Disse bleve med stor Hidsighed i Byens Forstæder angrebne af de Keiserlige, som vare mange 1000 Mand stærke. Store Gud, hvilken Torſden af Kugler og Bomber, hvilke Strømme af Menneſkeblod! Efter at have drevet de Svenske tilbage, gif de Keiserlige løs paa denne Flekke, og plyn-

Intet Universitet havde en haardere Skæbne end Halle. Allerede den 17 Octbr. bemægtigede

drede næsten alle de academiske Borgere og Indbyggere Huse. Fire Gange skede Indbrud i mit Hus; dog denne Skade ændser jeg ikke saa meget; men dette er aldeles utaaleligt, at de plyndrede alle mine Kostbarheder og alt mit Sølvtoi, som jeg havde ladet bringe hen paa Collegiet, mine forgyldte Bægere, Guldfæder, Armbaand, Guldportraiter af Kyrster, kostbare Ringe, gamle Guld- og Sølvmynter, hvilket tilsammen kan anslaaes i det mindste til 2000 Rdlr. Da Nøden var størst, kom to af Landgreve Johan tilsendte Capitainer, der tildeelte mit og andre Professorers Huse en Gavegarde, og saaledes blev der gjort Ende paa Plyndringen. I de andre academiske Betjentes og Indbyggere Huse vedvarede denne Plyndring endnu de følgende Dage. Saaledes er jeg da, efterat de Svenske have udtømt og opbrændt mit lille Landsted, og de Keiserlige ranet alt mit Guld- og Sølvtoi, bragt til den yderste fattigdom, og har ikke det Nødvendige til Livets Op- hold. Vi lide ogsaa paa dette Sted Mangel paa Korn, Ol, Weed, Salt, med eet Ord paa alle Livets Fornødenheder. Jeg frygter for, at i Fremtiden mange vil omkomme af Hunger. Der ere endnu tilbage i Byen over 100 Gaarede, som vi maae underholde, vinendsskiont vi selv mangle det meest Nødvendige. Universitetets Ruin er klar.

Jeg finder mig med Taalmodighed i alt, og siger med Job: Herren gav, Herren tog, Herrens Navn være lovet. Nogen vil jeg følge den nøgne Kristus. Mine Børn vil Gud sørge for. Hvor megen Wiin der i denne Gletke er bleven udtømt og spildt, over-

General Dupont sig Saalbroen, og drev det preussiske Reservecorps under Eugen af Württemberg ud af Byen. Dagen efter indtraf Keiser Napoleon selv over Merseburg. Den 19de blev i Raadhusets Gaard alle Borgerflinte sønderbrudte, og samtlige Studentere lod man vide, at de inden

gaaer al Forestilling. I fem Dage bleve nogle 1000 Mennesker fyldte med Vin; de fortærede ogsaa en god Deel Korn, saa at der paa Landet hverken er Gød eller Creature eller selv Uylsredskaber tilbage. Mange Landsbyer ere lagte i Aske. Saa haard en Skiebne havde Thüringen i denne Krig endnu ikke havt. Gud formilde de almindelige Plager; i Bre- den tænke han paa Miskundhed, og forsørge os sa- derligen med det Timelige, at vi ikke skal omkomme elendigen af Hunger. Du, den bedste i Jesu Christo, Theologernes Øverste, farvel, og bær over med den forstyrrede Skrift. Jena, 15 Febr. 1637.

Postscriptum. For en tredobbelt Velgjerning tak- ker jeg Gud i denne Ulykke 1) at han har bevaret mit Liv; 2) at han har vaaget over min Hustrues og Datters Sikkerhed: 3) at han har reddet mit Hus og Bibliothek fra Ildbrand. Ilden havde allerede grebet fat i min Naboes Hus. Vorte ere Beløn- ningerne for min Nøje med alle de Skrifter, jeg i 30 Aar har givet ud; thi alt hvad der af durch- laughtige Fyrster, høibaarne Grever og høiansee- lige Republiker var mig skænket for mine Dedicat- tioner, det berøvedes mig altsammen i et Dieblis. Jeg seer derfor, at Gud ikke vil belønne mine smaa Arbejder med timelige Goder, for at min Løn i Him- len kan blive desto overflødiggere."

24 Timer maatte forlade Halle. De fik Passer for at vende tilbage til deres Familiers Skæb, og man vilde i Begyndelsen heller ikke optage dem paa de nærliggende Universiteter. Da de droge bort, og fik Afskæed paa en uvis Tid, var intet andet for det første at gjøre for Professorerne, end enten ogsaa at udvandre eller at oppebie Seierherrens Raade.

(Af Allg. Zeit. Nov. 1806. No. 315 og Neue Leipz. Litt. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 50).

Nærmere Efterretninger om dette Universitets Skæbne indeholdes i følgende Brev fra Halle af 15 Decbr. 1806:

„Vi sidde under Sørgepilen; men vi have derfor dog ikke hængt vor Harpe op. Enhver iblandt os arbejder og virker, saa godt han kan. At den Skæbne, som traf os, ikke var noget forud bestemt Slag, vide vi af de huldrige Forsikringer, der af Marskal Pontecorvo og den store Seiervinder selv strax i Begyndelsen bleve givne Professor G r o r i e b og de øvrige Deputerede. Men nu betragtedes vi paa engang som meget skyldige. Følgende er det Svar, som Prinsen af Neufchatel gav paa vor bønfoldende Forestilling: Dessau, le 22 Octbr. 1806. à Monsieur Maas, Prorecteur de l'Université de Halle. La protection, que l'Empereur porte aux arts et à l'éducation, Monsieur, est assez connue. Si Sa

Majesté s'est déterminé à quelques mesures de rigueur à l'égard de l'Université de Halle, c'est, qu'au lieu de continuer paisiblement vos devoirs d'instruction publique, on s'est permis des écrits, qui tendaient à faire naître dans l'esprit de vos élèves l'insurrection contre les Français. Si vous ne fussiez point sortis des bornes de vos devoirs, vous eussiez partagé la protection, que l'Empereur accorde aux universités et aux établissements publics, partout où ses armes le portent — le Major General Prince de Neufchatel, Mr. Alexander Berthier. — Mange af de her-
værende Professorer vide ikke paa nogen anden Maade at forklare sig de her anførte Beskyldninger, end at nogle exalterede unge Menneskers Daarlighed skrives et vist Forfatterskab paa Regning, som ingen Fornuftig nogensinde kunde billige. Mærkværdigst er det, at de Franske især spurgte efter en bekiendt, men med Universitetet i ingen Forbindelse staaende, Skribents Boepæl i Giebichenstein. De franske Officerers Edelmødighed viste sig selv under den skræffeligste Tumult.

Den skønne botaniske Have, som ved Kongens Gævmildhed og ved den berømte Curt Sprengels utrættelige Bestræbelser, som selv boer der, i faa Aar er opvoxet til et af de første Instituter af dette Slags i Tydskland, erholdt strax i Begyn-

ghndelsen en Säubegarde, og blev ganske sparet, hvortil ogsaa dens fjerne Beliggenhed bidrog noget.

Længere hen modtog Sprengel de behageligste Beviser paa den Bestyttelse, som ydedes hans Institut. Ham alene ere de af den kongl. Kasse fastsatte Summer blevne udbetalte uden Afkortning, da ingen anden Professor hidindtil har faaet noget udbetalt.

Blandt de Professorer, som have lidt meest ved den grændseløse Tummel og Forvirring af de gennemstormende Selevindere og Overbundue, maae Geheimeraad Schmalz, den ved sine Aar og Fortienester værdige Nosselt og Eberhard, Mathematikeren Klügel og Philologen Schück især nævnes. Denne sidste kom ganske uskyldig i Mistanke for at have skult flygtende Preusser i sit Huus, og paa kort Tid endog i Livsfare. Derimod blev den berømte Wolf, ved det Mod, hvormed han holdt sig forskandset indenfor sine stærktillaasede Døre, fri for alt Besøg. Vist nok havde Manges Skjæbne været mindre haard, naar de ikke selv havde tabt al Aandsnærverelse. Meget haardt blev ogsaa den yndede Romandigter Lafontaine behandlet, der beboer en smuk Have ved Saale. Franske Officerer, som kjendte og agtede hans Skrifter, beklagede meget, at han ikke strax havde søgt at forskaffe sig Bestyttelse. I

ethvert Tilfælde bliver mere end 40 Lærdes Skjæbne, hvoraf flere regnes til den første Klasse af Tydsklands Samling af Lærde, og som nu uden Udsigter og Lønning maae lægge Hænderne i Skjædet, meget nedslaaende og i den nyeste Historie næsten uden Exempel. De meest urimelige Rygter om flere af vore berømte Mænds Forplantelse og Emigration ere i Omlob; Wolf skal gaae til München, Reil til Heidelberg, Loder til Petersborg. Men det er ikke troligt, at nogen hervedværende Professor vil forlade sin Post, førend Saa-Isfredsens Skjæbne er bleven endelig bestemt. Studentere kunne lettelig igjen indfinde sig; men duelige Lærere kunne ved ingen Opbydelse tilveiebringes. Den almindelige Litteraturtidende bliver vist her. De tre Redactører og Deeltagere, Schück, Griessbach og Ersch, have bekiendtgjort dette i et Circulære til deres mangfoldige Medarbeidere. Ogsaa Directørerne for Waisenhuset og Pædagogiummet, Niemeier og Knapp, have erklæret, at disse velgjørende Indretninger skulle vedblive, og under allerhøieste Beskyttelse blive uforstyrrede i deres Virksomhed og Fonds.

Virkeligen ere allerede igjen nye Elever ankomne i Pædagogiummet. Men maafee oprinder os snart en ny Stjerne af Seiervinderens Edelmød. Den brave Minister von Massow i Ber-

Lin har ikke ladet det mangle paa Forbønner. Vort Haab voxer. Maatte endog for Diebliffet nogle Raboe-Universiteter høste Nytte af vor Ulykke; vi lade dog ei Modet synke.

Fra vort Søster-Universitetet i Frankfurt an der Oder have vi ligeledes faaet bedrøvelige Efterretninger. Krigsstormen rasede vel der ikke saa hæftig paa eengang; men Indquarteringerne, Contributionerne og Gjennemmarscherne trykkede med ubeskrivelig Tyngde og langvarigen. Den bekiendte dristige Philolog, Prof. Schneider, skrev til en af sine Venner, at han maatte gribe til Vandrestaven, dersom denne betrængte Tilstand skulde vare længere. Vi derimod ere befriede fra al videre Indquartering, og have en fortræffelig fransk Kommandant, som gjerne bidrog Alt til at opmuntre os, dersom kun Aarhundredet sagde ja!"

(Af Allg. Zeit. 1807. Jan. No. 14).

Universitetet i Wittenberg bad, da Keiser Napoleon den 23 Octbr. gif over Elven ved denne Bye, om Seierherrens Beskyttelse, og fik de meest beroligende Forsikringer; men da et saa lidet Sted, som neppe har 7000 Indbyggere, var blot-

tet for Midler til at tilfredsstille en saa stor Hær's
 Fordringer, saa maatte Universitetsbygningerne
 indrettes til Lazarether, Kirkerne til Stalde og
 Magaziner. Saa tæt endog de Wittenberg'ske Mu-
 sesøkker frøbe sammen i Krogene, vare de dog
 selv der iveien. Den gamle Prof. Schröckh
 maatte tilbringe flere Dage og Nætter paa Stole
 i sit Bibliothek. Lykkelige vare de saa, som fik for-
 nemme franske Officerer i Logis hos sig. Paa denne
 Maade blev Prof. Langueth's skønne naturhi-
 storiske Samling ubeskadiget. Da nu ogsaa Byen
 blev gjort til en Baabenplads, og 6000 Menne-
 sker dagligen arbeidede paa Elbebreddens Befæstelse,
 maatte under disse Omstændigheder Universitetets
 Virksomhed saa meget nødvendigere ophøre, som
 næsten alle Studerende udbandrede, paa nogle
 Ungarer nær *b*). Ifølge senere Efterretninger be-

- b*) I 30 Aarskrigen blev Wittenberg ogsaa engang besat
 af Gustav Adolph, og Udg. erindrer sig ved denne
 Anledning følgende Anekdote om den svenske Mon-
 ark: Da denne Konge her passerede Elven, og Stu-
 denterne kom for at see hans Leir, talte han til dem
 med megen Godhed, og kaldte dem Luther's Børn
 med Hensyn til, at Luther der havde begyndt Refor-
 mationen. Han sagde i Gærdeleshed til Professorerne
 i Theologien, som han indbød til sit Telt: „det
 er fra dette Sted, at Evangeliet's Lys
 er kommet til Gverrig for mere end 100
 Aar siden; og da Sandhedens Siender nu

gynder dette Universitet nu igjen at komme i Gang. Det har ved et eget Avertissement, der ogsaa som Bilag har fulgt med det Wittenbergſke Ugeblad, ladet bekiendtgjøre, at med det nye Aar 1807 ville igjen alle Collegier blive læste, og at det altsaa haaber, at dets Studerende igjen ville finde sig.

(Af Allg. Zeit. Novbr. 1806. No. 315 og Januar. 1807. No. 11.).

Universitetet i Leipzig meddeelte strax de meest beroligende Forsikringer om Beskyttelse og Vedblivelse, og uagtet alle Gjennemmarscher og andre krigerſke Optrin bleve Forelæſningerne fra 27de Octbr. uforstyrret fortsatte paa alle Collegier. Saavel Rigsmarſkal Davoust som Gouvernøren Kene erhvervede sig i denne Henseende stor Fororing paa Universitetets Taknemmelighed. Men endnu manglede Alt Stempet af den keiserlige Auctoritet. Derfor besluttede Universitetet i Skynding

bestræbe sig af al Magt, for paa nu at fordunkle det, ere vi komne her, for, med Guds Hielp, at give den iin første Glands igien." Histoire de Gustave Adolphe, composée sur les Manuscrits de M. Arkenholtz à Amsterdam 1764. T. IV. p. 489.

at lade nogle Delegerede følge efter den Deputation, som Magistraten og Ræbmandsstanden havde sendt til Berlin, og disse, som ankom den 3 Novbr. næste d. 6 s. M. den Kyffe at faae Audients hos Hs. Keiserl. Kongl. Majestæt. De Deputerede vare den daværende Rector Magnificus, Hr. Oberhofretsassessor Erhard, Professor i Lovkyndigheden og Lovgivningstheorien, og Hr. v. Praske, Prof. i Mathematiken. Tillige blev Hr. Augustovsky, en polsk Adelsmand og en talentfuld Eleve af Akademiet i det chemiske og physiske Fag, forestillet Hs. Kongl. Keiserl. Majestæt. Den udførligste Efterretning om den naadige Modtagelse, disse Deputerede fandt, har Erhardt selv givet i en Skrivelse fra Berlin af 7 Novbr., hvoraf et Udtog læses i neue Leipz. Litt. Zeit. Novbr. 1807. Intell. Bl. No. 52 c). Ledsaagede af en General Adjutant traadde de ind i Keiserens Gemak, hvor de foresandt ham ganske eene. Keiseren spurgte strax om deres Navne, og talede derpaa med dem om Hindenburgs combinatoriske Analyse, om Leibniz, om det chemiske Studiums Tilstand i Tydskland, om Gall og Kant. „Herfter den kantske

- c) Erhard tilføier i Slutningen af Brevet den officielle Forsikring, at ingen Gienstand for Samtalen er udeladt, og at Alt er fortalt med den strengeste historiske Sanddrubed.

Philosophie ved Deres Universitet?"
 Spurgte Hs. Majestæt, i det han henvendte Taler
 til Erhard. „Sire, svarede denne, hos os har
 ingenfinde nogen philosophisk Sect opnaaet et ude-
 lukkende Herredømme — vi have stedse anseet det
 for Pligt, at danne Unglingene for Menneske-
 hedens og Statens Tieneste, men ei at omskabe
 dem til Daarer, som gjøre Profession af Drøm-
 merier. Den store Sjel opløfter sig ved egen
 Kraft til høiere Tænkning og ikke ved Efterabelse af
 et nyskabt System. Vi arbeide derfor stedse til
 det Maal, at gaae Aandstyrannie imøde." —
 „Deri gjør De meget vel," sagde Keiseren;
 „det er fuldkommen min Mening."

Efter denne videnskabelige Samtale forlangte
 Keiseren af Erhard en Opgivelse af Academiets
 Fonds. Disse Beløb kunde vel ikke paa Stedet
 nøiagtig angives, efterdi Universitetets Indtægter
 have saa mangfoldige og tildeels saa tilfældige Kil-
 der. Erhard beskrev imidlertid de tillagte God-
 ser og Indtægter, angav Beløbet af en ordentlig
 Professors Indkomster med et Middeltal, og til-
 føiede en kort Oversigt over Stiftelserne for fat-
 tige Studerende.

Med Velbehag hørte Keiseren paa Fortællin-
 gen om de velgjørende Instituter til at understøtte

i det hjælpeløse Talent; især behagede Indretningen
 af Convictoriet ham. Han roste Churfyrst Moritz
 for denne Stiftelse og for Klosterne's nyttige An-
 vendelse til videnskabelige Instituter, og anbefalede
 dem kræftigen, paa det omhyggeligste at pleie disse
 Indretninger for fattige Studerende, hvorfra saa
 ofte store Mænd ere udgaaene. Det store Antal
 af de tyske Universiteter og Utilstrækkeligheden af
 deres Fonds var Keiseren paafaldende. Han
 sagde, han elskede de store Instituter, ved hvilke
 ogsaa noget Stort kunde udrettes, og skildrede
 med Varme de store Stiftelser i Pavia, Bo-
 logna og Mailand, hvor, som han udtrykte sig,
 Muserne boede i Palaier, som man betraadte med
 Ærefrygt. „Regjeringernes Pligt“ sagde
 han, er det, offentliggen at vise deres
 Agtelse for Videnskaberne, og at ind-
 præge Folket Ærefrygt for dem.“ Er-
 hard bemærkede blandt andet, at Tysklands
 meest agtede Videnskabsmænd havde Universitetet i
 Leipzig at takke for deres Dannelse, og andre Uni-
 versiteter for et ikke ubetydeligt Antal af deres
 meest-berømte Lærere. Monarken erindrede sig
 herved Universiteternes Opkomst i Halle og Göt-
 tingen, og roste det sidste's skjønneste Indretninger.
 Han var af den Meening, at Leipzig havde vundet
 ved Bortsendelsen af de Halliske Studenter. Men
 Erhard anførte som Hovedaarsag, hvorfor man
 Universit. og Skole-Annaler. 1806. 3 B. A a

havde havt Betænkelighed ved at optage dem, Indholdet af deres Passer, i hvilke deres Bestemmelse lød paa: at de skulde vende tilbage til deres Familiers Skjød, en Bestemmelse, hvori man, især i Krigstider, og formeldst Nærheden af det Sted, hvorfra de vare forviste, ikke havde troet, egenmægtigen at turde forandre noget. Keiseren billigede vel dette, og udled sig ogsaa med Udskilligt over Marsagerne til hiin strænge Forholdsregel, dog uden mindste Tegn til en endnu vedvarende Fortrydelse; men tilføiede dog endnu, at han gjerne saa, at man i Fremtiden ikke nægtede at optage de fra Halle forviste Studentere, som vare forsynede med gode Studsmaale.

I øvrigt tillsagde Keiseren Universitetet flere Gange sin Beskyttelse, og forsikrede oftere de Deputerede, at han forlangte intet andet, end en virksom Fortsættelse af Universitetets Arbejder; at han tog Vedligeholdelsen af alle dets Rettigheder under sin særdeles Protection, og at man, i Tilfælde af Indgreb, kun behøvede at vende sig til ham. Da Erhard anmærkede, at de Studerendes Antal nu, efter Krigens Udbrud, var taget af, sagde han: „de ere blevne bange; men man maa adsprede den ue Frygt.“

Audientsen varede over i tre Qvarter.

Efter de Deputeredes Tilbagekomst og den siden paafulgte Fred mellem Frankrig og Sachsen, og det sidste Ophøielse til et Kongerige, blev Freds- og Kongefesten af Universitetet høitideligen celebret. I det Underste af Paulinum, som den rummeligste Universitetsbygning, var opstillet et med Smag decoreret Altar. Til dette gik Studenterne i Procession med Fakler. De sloge en Kreds om det, og istemmede under passende Accompanement en i denne Anledning forfattet Sang. Derpaa

bleve endnu andre Gange afslungne, og raabt Vivat. Da Rectorens Holig selv befinder sig inden for Omfærdsen af denne Gaard, saa vare de fornemste Indbyggere, Øvrighedspersoner og Professore, saavelsom den franske Commandant René tilligemed flere andre franske Autoriteter blevne indbudne i Rectorens Holig. I Universitetskirken blev holdt en egen Procession tilligemed Musik og Tale, hvortil Udgang kun ved Billetter tillodes. Prof. Beck havde dertil forfattet et Indbyggelseskrift, under Titel: Mutationis civitatum veterum in regna causæ et eventus. (Anledninger til og Følger af gamle Staters Forvandling til Kongeriger) 18. S. 4.

(Af Aug. Zeit. Nov. 1806. No. 315 og 332. Jan. 1807. No. 11 og 15. Neue Leipz. Lit. Zeit. 1806, Intell. Bl. No. 52.).

Allermindst Forstyrrelse i deres Virksomhed have Universiteterne i Erlangen og Helmstädt prøvet, da disse Steder bleve besatte uden Sværdslag, og ingen Trængsel var forefaldet i Nærheden af dem. De havde ogsaa strax i Begyndelsen af de franske Commandanter, der vare Venner og Dyreskere af Videnskaberne, faaet de beste Forsikringer, og erfaret Virkningen af dem.

(Af neue Leipz. Lit. Zeit. Nov. 1806. Intell. Bl. No. 50).

Ligeledes erholdt Universitetet i Marburg strax under 13 Novbr. af Generalgouvernøren over de hessiske Lande et Beskyttelsesbrev, hvorved dets Forsatning og Studier bleve sikrede.

2. Andre Efterretninger.

P r e u s s e n.

Ved en Befaling fra Overfcole-Collegiet ere de paa Kongl. Beføstning etablerede Lærestole i det polske Sprog ved Gymnasierne ophævede med Udgangen af 1806.

L e i p z i g.

Ved det herværende Universitet er udgaaet et dybtindtrængende Rescript, for at reformere mange forældede Misbrug og for at opvække hensigtsmæssige Forslage, som skulle afgives af alle Professorer, enhver især. Men naar de Korhaabninger, som man sætter til denne Reformation, skulle blive realiserede, saa maae de være totale eller radicale; det vil sige, ikke blot enkelte Misbrug og Pedanterier, af hvilke den ældre Tid her har levet os nok, maae afskaffes; men den hele Form af den ældgamle Oxforder Forsatning maa omsmeltes, og der maa gives den en Curator af udmærket Hoved og Hjerter, og forsynet med vidt-udstrakt Guldmagt. Kun under disse Betingelser troer man, at Universitetets tilsigtede Reform virkelig vil falde ud til dets Fordeel, og det i Mar 1809 forestaaende Jubilæum blive det meer end en blot Skuepragt.

(Af Nation. Zeit. d. Deutsch. Septbr. 1806. No. 36.).

R e t t e l s e :

I andet Hæfte S. 249 Lin. 9. isted. f. Hist. eccles. Stud.
læs: Cand. Theol.

